

NÉHÁNY SZÓ A JÚDEA ÚJ MAGYAR FORDÍTÁSÁHOZ¹

A különböző vers-együtteseket, amelyeket eddig írom adatott, a magam létezéséből származó többé vagy kevésbé bonyolult szervezeteknek érzem; növekedésük és kibontakozásuk hol egyszerűen, szinte magától, hol fáradságosabb munka árán ment végbe, kisebb-nagyobb utólagos átdolgozást igényelve, ugyanúgy, mint csaknem minden szerves fejlődés.

Az *Őstalaj* egyfajta eposziának tekinthető, amelynek hőse a sivatag. Az a valójában megszakítatlan sivatag, amely, bár fekvése szerint különféle neveken nevezik, Felső-Mezopotámiától le az Adeni-öböl, közbül a Sinai-félszigettel, egyfajta ásvány-tengerként terült el a Közel-Kelet nagy civilizációinak két partja mentén. Ez a hatalmas sivatag nem pusztán csak egy roppant földrajzi tájegység, amelynek évezredek óta tartó népvándorlások barázdálta földjét s annak geológiai és archeológiai összetevőit szorgos kutatások tárják fel; nemcsak az a föld, amelyen e vándorló népek hosszabb-rövidebb fennállású birodalmakat alapítottak, vagy hívek maradtak kóbor életformájukhoz, amiriták, hurriták, hikszoszok, hettiták, a második évezred nomádjai és félnomádjai, akik a szövegekben Habiru vagy Apiru néven szerepelnek, ezek a valószínűleg „proto-arameusok”, akik közé feltehetően a *pátriárkák* is tartozhattak. Ez az a hely, ahol a monoteizmus megszületett, ahol *kicsírázott*, igen, ezeken a sivár, aszályos pusztaságokon csírázott ki az emberiség legnagyobb szellemi kalandjainak némelyike.

Mikor, az emberéletnek még a küszöbén, itt készültem letelepedni, sejtelmem se volt róla, milyen találkozást tartogat számomra a sors. Már az első, merőben intuitív találkozás olyan hevességgel tört rám, olyan mélységig hatolt belém, hogy máig is csak megdöbbenéssel tudok rágondolni, és képtelen vagyok racionális magyarázatot találni rá. Már az első pillanatban kétségbevonhatatlan belső bizonyossággal éreztem, hogy ez az a hely, ahol élnem *kell*, az a hely, amelyhez öröktől fogva tartozom. De ezt a bizonyosságot még belülről is meg kellett élnem, minden emberi, történelmi, kulturális, anyagi és szellemi vonatkozásában ki kellett bontakoztatnom magamban. Ez a kimeríthetetlen és lezárhatatlan út egyszerre jelentette a magam-megismerésének, és kapcsolataim, a világhoz való tartozásom megismerésének földérítését, ahogy ez általában mindenfajta beavatásnál történik. A sivatag élménye ellenállhatatlanul azt sugallta, hogy e táj faggatása és megértése szükségképpen maga után vonja az ott felbukkanó és mozgásban lévő tények és lények megismerését is. Kiderült, hogy a szó, a mindig mélyebbre ható szó nyomát követő szó is csak hangnemét, ritmusát, dallamát ragadhatta meg annak, amit keresett. Csak töredéke lehetett egy határtalan ismeretlenségnek, amely maga azonban továbbra is rejtve maradt előtte.

Ennek az odisszeának annyi járatlan csapáson annyiszor újrakezdett bolyongásban kialakult egysége az indulásnál alig volt belátható. A sokszoros rétegekben átélt s nem mindig magától értetődő, merőben vitális, mindennapi élményekről nem kívánok itt szólni. Amiről beszélek, az az a mindent átfogó élmény, amelyet a fent említett „találkozás” indított el bennem. Amennyit az írás mindebből felszínre tudott hozni – ezek a „hajónaplók” – akaratlanul két, egymástól szétválni látszó, nem egyszer ellentétesnek tűnő ágra szakadtak: megközelítési mód, színhely, ritmusok, nyelv hol külsőként, hol bensőként jelent meg. Egyik oldalon a földrajz, a fizikai, biológiai, szellemi történelem elemei bontakoztak ki, a másikon az érzésekben, élményekben és szavakban megtett benső útvonal, amely közvetlenül a tájék *szívében* vert tanyát, abban a Júdeában, amelynek egyik fele sivatag, másik fele kert. Így történt, hogy a „hajónaplóból” két különálló szöveg állt elő: *Júdea* és *A megkövült, puszta és boldog Arábia*. De a kutatás természetesen ezzel sem érhetett véget. Egyszer csak, körülbelül egy évre rá, felmerült a kettő mély egybefonódásának gondolata, egybetagozásuk szükségessé vált.

Ezt az *Őstalaj* címen összefoglalt és megjelent együttest fordította le 1982-ben magyarra Tellér Gyula. Még ugyanabban az évben az eredeti (némi kiegészítésekkel) újból kiadásra került a Gallimard *Poésie* című sorozatában. Az új kiadás alkalmából újraolvasva a szöveget, úgy éreztem, az egész némi átdolgozásra szorul. Ennek, az egész keretében átdolgozásra került és eredetileg a *Júdea*-hoz tartozó „száznak” új fordítását kínálja most az olvasónak Somlyó György. (Meg kell jegyezni, hogy a *Júdea* címet később egy másik versciklusomnál is felhasználtam, amely ennek az alapvető élménynek másik oldala.)²

SOMLYÓ GYÖRGY FORDÍTÁSA

A FORDÍTÓ JEGYZETE

¹ Lorand Gaspar marosvásárhelyi születésű (1925), magyar származású, jelenleg a Tunisz melletti Sidi-bou-Saïdban élő francia költő. Francia állampolgár, a tuniszi egyetem sebészprofesszora, különböző európai és amerikai egyetemek és tudományos szimpóziumok előadója, méghozzá mindkét tudomány, a chirurgia és a literatura területén. Magyarul anyanyelvi szinten beszél, de irodalmi munkássága teljes egészében francia nyelvű. 1988-ban elnyerte Párizs városának Költészeti Nagydíját. Első verseskötetei a Flammarion Kiadónál jelentek meg, későbbi vers- és prózaköteteinek kiadását a Gallimard gondozza. Rilke *Duinói Elégiai* és Jorgosz Szeferisz versei és *Napló*-ja mellett franciára fordította Pilinszky János két kötetét, és számos fordítást közölt folyóiratokban és antológi-

ákban kortárs magyar költőbarátaitól, többek között Illyés Gyula, Vas István, Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Csoóri Sándor, valamint az itt közölt versek fordítójának verseiből. Egyetlen magyar nyelvű kötetét az Európa Kiadó adta ki, Tellér Gyula fordításában (*Minden földek földje*, 1981).

² Lorand Gaspar előszavához csak annyit kell hozzáfűzöm, hogy a *Júdea* ezen új fordítása természetesen a *Sol absolu* új, átdolgozott kiadása nyomán készült. Így az eltérések az én

fordításom és a Tellér Gyula említett kötetében található között – fordítói egyéniségünk és esetleges fordító felfogásunk különbsége mellett – főként az eredeti szövegváltozatok különbségeiben keresendők. Hiszen: az új fordítások nagyrészt ennek a „helyzetnek” köszönik létrejöttüket. Meg kell jegyezni végül, hogy az itt közölt darabok a *Júdea* ciklusnak csak egyes részei: más részei már előzőleg megjelentek a *Nagyvilág* 1988/8. számában.

ÜNNEPI KÖNYVHÉT

1990. JÚNIUS 1–5.

A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ ünnepi ajánlata

Fodor András: Szülöttem föld

Szellemi önéletírás tanulmányokban és kritikákban elbeszélve.

Illés Endre: Halandók és halhatatlanok

Kéziratban fennmaradt írások a két háború közötti időszak irodalmáról, dráma- és színművészetről.

Illyés Gyula: Naplójegyzetek 1973–1974

A költő talán legnyugtalanabb és legtermékenyebb korszakáról olvashatunk ebben a kötetben.

Eörsi István: Nem vagyok kikerics

Eörsi szenvedélyesen, elkötelezetten racionális, verseiből mégsem hiányoznak a groteszk és abszurd színek.

Szöcs Géza: Históriaik a küszöb alól

Három drámai szöveg: Shakespeare-sorokból építkező az egyik, s a másik kettő az újszövetségi legendakörökből meríti tárgyát.

Ferdinandy György: Furcsa, idegen szerelem

Az Amerikában élő író a csavargás élményanyagából válogatta kötetbe elbeszéléseit.

Mészöly Miklós: Wimbledonjácint

Az új novellák mindegyike kordokumentum jelenünkről, szenvedéseink megrázó erejű lenyomata.

Kőbányai János: Magyar siratófal (esszék és irodalmi riportok)

A kötet valamennyi írása a zsidó és magyar azonosságtudat aktuális világát járja körül, az írókat meghatározó két kultúra áhított békéjét és „szerelmét”.

ÜNNEPI KÖNYVHETI KÖNYVEINK MEGVÁSÁROLHATÓK
A KÖNYVSÁTRAKNÁL ÉS A KÖNYVESBOLTOKBAN